

Tisztelt Elnök Asszony!
Tisztelt Elnök Úr!
Tisztelt Kollégák!

Nemrégiben olvastam egy interjút egy európai nagyvállalat igazgatótanácsának elnökével, aki arra a kérdésre, hogy milyen előnyökkel jár egy induló vállalkozás számára, ha együttműködik velük, azt válaszolta, hogy nagyvállalatként védőfalat tudnak nyújtani a támadásokkal, így például a szabadalmi jogok megsértésével szemben. A megkérdezett vezető azt is kiemelte, hogy a vállalatot nem a méret vagy a gyorsaság teszi erőssé. **A siker kulcsa az egyre rohamosabb változásokhoz való alkalmazkodás képessége**, és emellett meg kell tudni válaszolni a piac által feltett alapvető kérdéseket. A jövő autójával szemben az elvárások így hangzanak: vigyél el engem A-ból B-be, mégpedig gyorsan, környezetbarát módon és stressztől mentesen, úgy, hogy az utazás alatt tudjak aludni, zenét hallgatni, esetleg a munkámat végezni.

A fentiek közül két gondolatot tartok különösen fontosnak az igazságszolgáltatás szempontjából. Egyrészt a jogi hivatások is védőfalat biztosíthatnak a társadalom számára. Másrészt a rohamosan fejlődő világban a jogi hivatás sikerének kulcsa is a változásokhoz való alkalmazkodás, amelynek első jele a július 1-jétől hatályba lépő szabályozás az elektronikus perek kapcsán.

De a fenti gondolatmenetet követve mi, jogászok is feltehetjük saját kérdéseinket: milyen konkrét előnyöket tudunk nyújtani a társadalomnak a mindennapi életben? És mik lesznek a jövő állampolgárainak elvárásai; akarnak-e egyáltalán bírósághoz fordulni a problémáikkal?

Bernhard Schlink német jogász és író – akinek talán legismertebb műve A felolvasó c. regény – 2015-ben megjelent könyvében többek között azt a kérdést teszi fel, hogy **mi az, amihez egy jogász egyáltalán ért?** Személyes élmény felidézésével teszi érzékletesebbé a problémát: pályakezdőként eljátszott a gondolattal, hogy egy őserdőben vagy éppen egy lakatlan szigeten friss diplomás orvos, mérnök, nyelvész barátai miként használnák fel tudásukat a csapat túlélése érdekében. Az orvos gyógyítana, az építész fedezéket készítené, a mérnök vízimalmot építené. De mit tenne hozzá a közöshöz a jogász? A szerző a válaszra később, egyetemi oktatóként talált rá, amikor vitaesteket szervezett, és az egyetem különböző karairól érkezett hallgatók közül a jogászok voltak azok, akik minden témával kapcsolatban kérdéseket tettek fel, és mérlegelték az adott probléma lehetséges megoldásainak következményeit. A szerző szerint a joghallgatókat arra képzik ki, hogy mindenféle problémamegoldáshoz értsenek. Az általuk elsajátított megközelítésmód az úgynevezett **technikai racionalitás**, amely egyrészt tudatában van annak, hogy minden egyes megoldandó probléma tényezők egész hálózatába van beágyazva, másrészt képes arra, hogy a bennünket körülvevő világból csak a probléma szempontjából releváns jelenségekre figyeljen: azokra, amelyeken „az ügy múlik”.

E megközelítésmód ára az, hogy a létező világot tényállásokra és jogkövetkezményekre szűkítik le. Az elsőéves joghallgatót lelkesíti az igazságkeresés, tekintete sugárzó. Három évvel később azonban már gyakran tompák és fásultak. Ahogy a szerző fogalmaz: a joghallgatók az igazságot keresték, helyette viszont megkapták a jogállamot, annak bonyolult tartalmával, formáival és eljárásaival. A komplex összefüggésben való gondolkodás képessége, az összetett problémák megoldásának mesterévé válás sajátos örömmel jár, de – figyelmeztet a szerző – az ügyek színvonalas elintézésének öröme a Harmadik Birodalom rettegett népbírái számára is adott volt. El kell ismerni, hogy a mindennapos működés során a

tartalom háttérbe szorul a „működés” örömeivel szemben. **A hatékony működés a jogász létének célja.**

De mi az az étosz, mi az az erkölcsi tartalom, amely kifejezi azt, ami végső soron a jogászok kötelessége? Míg az orvosok számára adott a hippokratészi eskü, addig a jogászok számára a törvényeknek való alávetettség a meghatározó, amely alól az ismert radbruchi formula jelenti a kivételt. A jogászt tehát köti a törvény, de még inkább köti az igazságosság.

Ma a pozitív jog és az igazságosság közötti konfliktusok **a pozitív jog és az alkotmány konfliktusára fordíthatók le.** Működő jogállamban a jog és az igazságosság nagy konfliktusairól nem beszélhetünk. Ha erre a sor kerül, akkor a szerző szerint háromféle jogász magatartás különböztethető meg:

- A mártír, aki szembemegy a pozitív joggal.
- A partizán, aki az igazságtalan pozitív jogtétel meghajlítására törekszik.
- És a pragmatikus igazságkereső, aki elfogadja a fennálló pozitív jogot, de felhasználja az általa biztosított mozgásteret a „még nagyobb rossz” elkerülése érdekében.

Schlink valamennyi magatartással szemben kritikus: valahol mindegyikben benne van az önbecsapás, mert a jogrendszer intézményeire a stabilitás, az állandóság jellemző. **Ezért egyetlen jogász nem képes változtatni, magát az intézményt kell megváltoztatni.** A szerző hozzáteszi, hogy **a jogász etika nem egyszerűsíthető le a fenti konfliktusra.** Míg az orvos egymaga képes gyógyítani a beteget, addig a jogász egymaga nem tud igazságot teremteni: a pozitív jog rendszere és intézményei nélkül nem sokat tehet. **Az etikus jogász magatartás ezért számol a pozitív jog intézményeivel és arra törekszik, hogy ezek az intézmények teret adjanak az igazságosság kibontakozásának.**

Jogállamban a pozitív, írott jog és az annak értelmezésére a jogtudomány és a joggyakorlat által kifejlesztett szabályok az önkényes döntéseket hivatottak megelőzni. Ez ellen küzdeni is kell, ám az esetek sokfélesége miatt elkerülhetetlen az ítékezés személyessége. **A jog gyakran csak általános fogalmakat és elveket kínál, amelyek mentén a probléma egyáltalán megközelíthető, és amelyek mentén az érveket fel lehet sorakoztatni.** Az általános fogalmak és elvek tág teret engednek a bíró személyiségének kibontakozásához. De látni kell azt is, hogy az ítéletek mögött nem előítéletek, nem a gazdagok és hatalmasok kiszolgálása áll, hanem az egyetemen tanult jogász kultúra. A bíró személyes meglátása egy erős szűrőn keresztül érkezik, az ítélet így mindig jogi szöveg marad. A jog objektivitása és a bíró személyisége közötti konfliktus **akként oldható fel, hogy az objektív jog teljes mértékben el nem érhető, de épp az erre való törekvéből nyeri erejét a jogbiztonság.**

A nagy konfliktusok, forradalmi helyzetek azonban ma már ritkán fordulnak elő. Magyarországon utoljára az 1990-es évek eleje, a „jogállami forradalom” időszaka hozható fel példaként, amikor az Alkotmánybíróság korai határozataival megteremtette a demokratikus jogállam alapjait. **Napjainkban a „kis konfliktusok” vannak többségben,** amelyek nem kirívó igazságtalanságként, hanem a jogász számára is elfogadható kompromisszumok formájában jelentkeznek. Példaként említi a szerző azt, amikor az ügyvéd az alacsonyabb honoráriummal kecsegtető ügyben kevésbé lelkiismeretesen készíti el a beadványt, vagy amikor a bíró jóváhagyja az egyezséget, mert így időt és munkát spórol meg. A kényelmesebb rutinmegoldás választása minden jogász pályán jelentkező kísértés, így okkal merül fel a kérdés, hogy az egyszerűbb megoldásnak mikor szabad engednünk, illetve mikor kell határozott nemet mondanunk?

A szerző szerint a kényelmesebb, rutinosabb út választása nem juthat el odáig, hogy az a jogrendszer integritását sértse. Jogászként saját személyünkben kell őriznünk a jogrendszer feddhetetlenségét, úgy, mintha erre egymagunkban képesek és kötelesek volnánk.

Végső soron valamennyi jogász hivatás szolgáló hivatás, de ez nem alacsonyítja le a jogászokat. Naggyá tesz bennünket az az ügy, amelyet szolgálunk. És mindannyiunkat erőssé tesz, ha ezt az ügyet sikerül jól szolgálnunk!

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!